

Інтэграваны ўрок «Пад сценамі старажытных замкаў.

Змяненне прыметнікаў па ліках»

Урок па прадметах «Беларуская мова» і « Чалавек і свет» у 4 класе
(разлічаны на 2 гадзіны)

Т. Л. Бялецкая,

настаўнік пачатковых класаў першай катэгорыі

СШ № 3 г. Бярозы;

Тэма. Пад сценамі старажытных замкаў. Змяненне прыметнікаў па ліках.

Мэты: фарміраванне ў дзяцей уяўлення аб старажытных замках Беларусі; асэнсаванне граматычнай сувязі паміж прыметнікам і назоўнікам.

Задачы:

- паказаць ролю замкаў як буйных і моцна ўмацаваных пунктаў ад ворагаў; пазнаёміць з вонкавым выглядам і памерамі, сучасным станам замкаў;
- садзейнічаць асэнсаванню залежнасці формы ліку прыметніка ад ліку назоўніка; адпрацоўваць уменне выдзяляць канчаткі прыметнікаў і лік;
- стварыць умовы для развіцця маўлення, увагі, памяці, пазнавальнай актыўнасці;
- садзейнічаць выхаванню пачуцця прыгажосці, велічнасці замкавых пабудов, цікавасці да гістарычнага мінулага краіны, павагу да продкаў.

Тып урока: камбінаваны.

Абсталяванне: мультымедыйны комплекс, карта РБ, атласы, фотаздымкі замкаў, лісты с заданнямі для праверачнай работы «Адкуль пайшлі назвы нашых гарадоў».

Ход урока

I. Арганізацыйны этап

II. Праверка дамашняга задання

1) *Праверачная работа на тэме «Адкуль пайшлі назвы нашых гарадоў».*

А) Злучыць стрэлкамі назвы гарадоў з датамі іх узнікнення: гарады: Мінск, Тураў, Полацк, Віцебск, Гродна, Брэст, Гомель, Магілёў; даты: 862 г., 1142 г., 1067 г., 974 г., 980 г., 1019 г., 1267 г., 1127 г.

Б) Падкрэсліць назвы гарадоў, якія ўзніклі ад назваў рэк.

2) *Расказаць пра ўзнікненне горада Брэста, (Гродна)*

III. Уводзіны ў тэму па прадмеце «Беларуская мова». Стадыя выкліку (прыём «Мазгавы штурм»)

1) Пытанні

✓ Назавіце абласныя гарады Рэспублікі Беларусь. Пакажыце на карце.

✓ Назавіце самы старажытны горад нашай краіны. (*Полацк.*)

✓ Самы галоўны горад нашай краіны. (*Мінск.*)

✓ Якія словы дапамаглі вам здагадацца, аб якіх гарадах ідзе размова? (*Абласныя, старажытны, галоўны.*)

✓ Якой часцінай мовы з'яўляюцца гэтыя словы? (*Прыметнікамі.*)

✓ Да якога слова адносяцца дадзеныя прыметнікі? (*Гарады/ горад.*)

2) *Запіс словазлучэнняў у сшыткі.*

Абласныя гарады, старажытны горад, галоўны горад.

IV. Новая тэма па прадмеце «Беларуская мова». Стадыя асмыслення

Настаўнік. Сёння на ўроку мы пашырым веды аб гістарычным мінулым нашай краіны. Узнавім і пашырым веды пра часціну мовы прыметнік, будзем адпрацоўваць уменне знаходзіць прыметнікі ў тэксце і вызначаць іх лік.

1) *Актualізацыя ведаў*

✓ Што абазначае прыметнік? На якія пытанні адказвае?

✓ З якой часцінай мовы часцей за ўсе звязаны прыметнік у словазлучэнні?

2) *Праблемныя пытанні*

✓ Як вызначыць лік прыметнікаў?

✓ Колькі прыкмет прадметаў абазначаюць прыметнікі ў адзіночным (множным) ліку?

3) *Практычнае заданне (прыём «Даследванне»)*

У запісаных словазлучэннях вызначыць канчаткі і лік прыметнікаў.

Ключ: Абласныя ^{мн. л.} гарады, старажытны ^{адз. л.} горад, галоўны ^{адз. л.} горад.

Пытанне

✓ Якія канчаткі маюць прыметнікі адзіночнага (множнага) ліку?

4) *Работа з падручнікам (знаёмства з правілам «Змяненне прыметнікаў па ліках»)*

5) *Вынік:*

Пытанне

✓ Якія канчаткі маюць прыметнікі адзіночнага (множнага) ліку?

Настаўнік. Як дрэва не можа жыць без каранёў, так і чалавек не можа існаваць без сваёй гісторыі.

Пытанне-разважанне

✓ Чаму трэба ведаць гісторыю сваёй краіны?

б) *Замацаванне ведаў на фарміраванні ўменняў і навыкаў у вызначэнні канчаткаў і ліку прыметнікаў (гульня «Знайдзі прыметнік»)*

Запісаць адказы. У знойдзеных прыметніках вызначыць канчаткі, лік.

1) Што такое летапіс? (*Пісьмовая крыніца.*)

2) Назавіце самы старажытны летапіс усходніх славян. (*«Аповесць мінулых гадоў».*)

3) Вялікі кіеўскі князь, які напісаў першы агульны для ўсіх закон. (*Яраслаў Мудры.*)

4) Як называўся гэты закон? (*«Руская Праўда».*)

5) У 13 ст. адбылося аб'яднанне беларускіх і літоўскіх зямель у адну дзяржаву. Назавіце яе. (*Вялікае Княства Літоўскае.*)

б) Якая бітва адбылася ў 1410 г.? (*Грунвальдская бітва.*)

7) Што ў перакладзе з нямецкай мовы абазначае слова «грунвальд»?
(Зялёны лес.)

8) Што такое веча? (Агульнанародны сбор.)

V. Уводзіны ў вывучэнне тэмы па прадмеце «Чалавек і свет»

Загадка. Не брэша, не кусае, а ў хату не пускае. (Замок.)

✓ Якое слова прачытаем, калі націск будзе падаць на першы склад?
(Замак.)

VI. Новая тэма па прадмеце «Чалавек і свет»

Настаўнік. Сёння на ўроку мы даведаемся аб замках нашай краіны, іх прызначэнні.

1) Пытанне-разважанне

✓ Навошта будавалі замкі? (Адказы дзяцей.)

Прызначэнне замкаў: 1) жыллё князёў; 2) умацаванае збудаванне для абароны ад ворагаў.

2) Работа па падручніку

Чытанне апавядання з падручніка (с.71).

Пытанні на асэнсаванне прачытанага

✓ Чаму слова замак вельмі падобна на «замок»?

✓ З чаго будаваліся першыя замкі?

✓ Дзе з'явіліся першыя замкі? (Навагрудак, Ліда, Крэва.)

3) Работа з картай Рэспублікі Беларусь і атласам

Настаўнік паказвае на карце Рэспубліку Беларусь, а вучні знаходзяць у атласе гарады Навагрудак, Ліда, Крэва (атлас с. 8).

4) Паведамленне вучня пра Навагрудскі замак.

Драўляны замак перажыў штурм татарскіх войскаў і воінаў-крыжакоў. Замак быў пабудаваны на вышыні 323 м над узроўнем мора. У 14 ст., перад пагрозай нашэсця крыжакоў, па загаду Вітаўта на замкавай гары пачалося будаванне каменных вежаў і абарончых сцен.

У 15 ст. замак быў дабудаваны і складаўся з 7 вежаў, лічыўся самым магутным на той час. Але шматлікія войны зруйнавалі замак. У 1706 г. шведы падарвалі замак, засталася 3 вежы. Але пад уплывам прыродных з'яў

замак быў разруйнаваны і да нашых дзён захаваўся вось у такім стане.

У 1921 г. сцены замка ўзяты пад ахову. З 2000 г. кожны год каля замкавых сцен праходзіць фестываль сярэднявекавой культуры (рыцарскія турніры). Самае цікавае – штурм замкавай гары – інсцэніраванне сапраўднай бітвы за Навагрудак .

Навагрудак

Пытанні па праслуханым паведамленні

- ✓ Дзе знаходзіцца самы старажытны замак нашай краіны?
- ✓ Што цікавага запомнілі пра Навагрудскі замак?
- 5) Запіс сказа пад дыктоўку .Знайсі ў сказе прыметнікі, вызначыць канчаткі і лік.

Самы старажытны замак знаходзіцца ў Навагрудку.

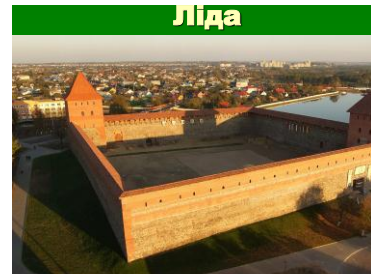
мн. л.

Ключ: Самы старажытны замак знаходзіцца ў Навагрудку.

б) Паведамленне вучня пра Лідскі замак

Лідскі замак

Ліда

Лідскі замак пабудаваны ў 1330 г. па даручэнні князя Гедыміна. Замак быў збудаваны з бутавага каменю і цэгля. Меў форму чатырохвугольніка і дзве вежы ў вуглах, стаяў на насыпным пясчаным узгорку, абкружаным

балоцістымі берагамі рэк Лідзея і Каменка, і ровам шырынёй каля 20 м, які злучаў гэтыя рэкі і аддзяляў замак ад горада. На замкавым двары размяшчаліся праваслаўная царква, жылыя і гаспадарчыя пабудовы. Жылыя памяшканні таксама мясціліся на вышэйшых паверхах вежаў. На ўсіх паверхах вежы знаходзіліся пакоі і залы: на ніжнім знаходзілася турма, вышэй – суд, архіў. Таўшчыня сцен дасягала трох метраў, вышыня – 12 метраў, а даўжыня сцен – 400–500 м.

Пытанні па праслуханым паведамленні

- ✓ Што запомнілі пра Лідскі замак?
- ✓ З якім замкам вельмі падобны Лідскі? (*Крэўскі.*)

7) *Паведамленне вучня пра Крэўскі замак*

Крэўскі замак пабудаваны ў XIV ст. каля вёскі Крэва Смаргонскага раёна. Асноўная частка збудаванняў замка была размешчана на балоцістым поплаве. Замак чатырохвугольнай формы, абнесены мураванымі сценамі. Сцены таўшчынёй каля 3 метраў, вышынёй 12–13 метраў. Да вышыні 3 м сцены вымураваны з камянёў, вышэй – з цэглы. На вышыні 10 м знаходзілася баявая галерэя. Князь жыў у паўночна-заходняй вежы. Сцены княжых пакояў былі размаляваны фрэскамі. Пад вежай знаходзіўся склеп, які служыў турмою. На ўнутраным двары размяшчалася кузня, жылыя пабудовы, мелася сажалка. Яшчэ ў 18ст. Крэўскі замак быў у добрым стане. У пачатку 16 ст. быў захоплены і разбураны крымскімі татарамі. Да нашых дзён захаваліся толькі замкавыя руіны.

Пытанне па праслуханым паведамленні

- ✓ Што цікавага запомнілі пра Крэўскі замак?

8) *Чытанне апавядання з падручніка с.71-72.*

Пытанне па асэнсаванне прачытанага

✓ Чым падобныя Лідскі і Крэўскі замкі?

9) *Калектыўная работа*

Падабраць прыметнікі да назоўніка замкі, запісаць словазлучэнні.

Вызначыць канчаткі прыметнікаў, іх лік.

Ключ: замкі (якія?) магутныя^{мн. л.}, велічныя^{мн. л.}, прыгожыя^{мн. л.}, мураваныя^{мн. л.} ...

10) *Фізкультхвілінка*

Настаўнік. Кожны замак меў сваю гісторыю, свае таямніцы. З старонак падручніка даведаемся аб цікавым і трагічным мінулым Крэўскага замка.

11) *Чытанне апавядання з падручніка с.73.*

Пытанні на асэнсаванне прачытанага

✓ З лёсам якога князя звязана трагічная гісторыя Крэўскага замка?

✓ Як выратаваўся Вітаўт?

✓ Як з'явілася Сынковіцкая царква?

✓ Чаму адначасова і крэпасць і царква?

12) *Самастойная работа ў парах.*

Выпісаць з тэкста словазлучэнні «прыметнік+назоўнік» (с. 73)

Вызначыць канчаткі прыметнікаў, іх лік. (Праверка выкананага задання.)

Настаўнік. Куды мы далей трапім, вы здагадаецеся, калі паслухаеце верш:

Кліча вецер свежы

Да другой дарогі,

Вабяць з даляў вежы,

Вабіць замак строгі.

Па шляху заходнім,

Там, дзе пушчаў гоман,

Мы ідзем да Гродні,

Дзе лагодны Нёман.

Настаўнік паказвае на карце, а вучні знаходзяць у атласе горад Гродна (атлас с.8).

13) *Паведамленне вучня пра замак у Гродна*

Стары замак у Гродна пабудаваны рускімі князямі ў XI ст. У XIII ст. Гродна разам з замкам перайшло пад уладу Літвы. Горад шмат разоў падвяргаўся нападкам крыжакоў. Стары замак стаў адной з галоўных рэзідэнцый Вітаўта, які пабудаваў каменны замак з пяццю башнямі. Гэты будынак у асноўным і захаваўся да нашага часу.

Вельмі часта спыняўся тут і Стэфан Баторый, кароль Рэчы Паспалітай. Па яго загадзе Замак быў значна перабудаваны ў 16 стагоддзі. У пачатку XVIII ст. замаквы будынак быў знішчаны шведамі ў час Паўночнай вайны. У сярэдзіне XVIII ст. быў пабудаваны Новы замак, а Стары замак у XIX ст. быў перабудаваны ў царскія казармы. Зараз замак адрамантаваны і выкарыстоўваецца ў якасці музея.

Пытанне на праслуханым наведанні

✓ Што новага даведаліся пра замак у Гродна?

14) Чытанне апавядання у падручніку с.74.

Пытанне

✓ Чым быў цікавы замак у Гродна?

15) Запіс сказа пад дыктоўку. Знайсці ў сказе прыметнікі, вызначыць канчаткі і лік.

Замак у Гродна меў цікавую канструкцыю моста.

адз. л.

Ключ: Замак у Гродна меў цікавую канструкцыю моста.

Пытанне

✓ Якія замкі былі пабудаваны ў 16 ст.? (Гальшанскі, Мірскі, Нясвіжскі).

16) Работа з картай РБ і атласам

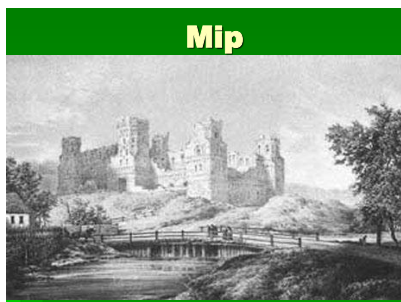
Настаўнік паказвае на карце РБ, а вучні знаходзяць у атласе Гальшаны, Мір, Нясвіж (атлас с.9).

Настаўнік. 16 ст. стала часам, калі ўзводзіліся самыя магутныя замкі. Яны размяшчаліся праз кожныя 30–40 км, таму Беларусь у тых гады называлі «краінай замкаў і палацаў».

*Муляр моцныя муры склаў калісьці ў Міры,
І стаіць магутны замак аж да сёння на гары.*

С. Сокалаў-Воюш (слайд 11)

17) Чытанне апавядання з падручніка (рубрыка "Цікава ведаць", с. 76).

Мір

Мір

Пытанні

- ✓ Калі быў адноўлены замак у Міры?
- ✓ Што цікавага даведаліся?

18) Паведамленне вучня пра замкі у Нясвіжы і Гальшанах

У 16 ст. былі пабудаваны замкі ў Нясвіжы і Гальшанах. Гальшанскі замак лічыўся адным з самых прыгожых.

Самым багатым і самым прыгожым з 'яўляецца Нясвіжскі замак.

Нясвіж

Ён належаў старажытнаму роду князёў Радзівілаў. Тут былі сабраны калекцыі рыцарскай зброі, каштоўных камянёў, манет, ікон і карцін, бібліятэка ў 20 тысяч кніг, розныя гістарычныя дакументы. Замак быў пабудаваны між азёр – на востраве.

19) Чытанне апавядання з падручніка с.75

Пытанне на асэнсаванне прачытанага

- ✓ Каму належаў Нясвіжскі замак?
- ✓ Чаму замак лічыўся самым багатым? Зачытайце.

20) *Самастойная работа на варыянтах*

Выпісаць з тэкста апавядання словазлучэнні (с. 75).

1 варыянт: назоўнік + прыметнік у множным ліку

2 варыянт: назоўнік + прыметнік у адзіночным ліку

Вызначыць канчаткі прыметнікаў.

VII. Вынік урока

Пытанні

- ✓ Для чаго будаваліся замкі?
- ✓ Дзе размешчаны замкі? У якой частцы краіны? (*На захадзе.*)
- ✓ Ад каго абараняліся нашы продкі?
- ✓ Аб якіх замках даведаліся на ўроку?
- ✓ Як змяняюцца прыметнікі? (*Па ліках.*)
- ✓ Якія канчаткі маюць прыметнікі множнага ліку? Прывядзіце

прыклады.

VIII. Рэфлексія (прыём «Закончы сказ»)

- ✓ Я добра ведаю...
- ✓ Было цікава ...

IX. Дамашняе заданне

Чалдавек і свет: прачытаць апавяданне «Пад сценамі старажытных замкаў», адказаць на пытанні.

Беларуская мова: выпісаць з апавядання «Пад сценамі старажытных замкаў» па 4 словазлучэнні з прыметнікамі ў множным і адзіночным ліку, вызначыць канчаткі прыметнікаў.